

MEZINÁRODNÍ KONGRES O EFEKTIVITĚ ŠKOL A ZDOKONALOVÁNÍ JEJICH PRÁCE

Na samém prahu nového tisíciletí, 5.-9. ledna 2001, se konal v kanadském Torontu 14. mezinárodní kongres o efektivitě a zdokonalování práce škol (14th International Congress for School Effectiveness and Improvement). Podtitul tohoto ročníku, *Spravedlnost, globalizace a změna ve vzdělávání*, tentokrát spojoval tři vysoce aktuální, komplexní a široce diskutovaná témata doby. Všechna z nich jsou přitom tématy často velmi citlivými, současně však zásadními – jak pro rozhodovací sféru, tak pro realizátory změn. Zdá se také, že půjde o jednu z klíčových témat v budoucnu. Je proto dobře, že byla nahlížena z řady různých úhlů, často silně kriticky a polemicky, bez snahy zavírat oči před výzvami, rozpory a kontroverzemi, které se s nimi v kontextu vzdělávání a jeho řízení často spojují.

Jednání kongresu probíhalo ve čtyřech obsahových liniích. První z nich, *Otázky změny ve vedení, vyučování a učení*, jasně doložila relativně pevné zakotvení tématu efektivy škol a zdokonalování jejich práce ve výzkumu a také v praktických rozvojových (především místně založených) snahách podporovat změny v kurikulu, v pedagogické práci, ve vedení škol. Mnozí účastníci upozorňovali na rozpor mezi skutečným a ideálním ve věci zdokonalování práce škol. Nezřídka bývá silná a podložená argumentace pro strategické přístupy v praxi ignorována. Namísto toho se dostává místa snahám rychle a pragmaticky reagovat na tu či jinou momentální výzvu reformy vzdělávání. Tendence preferovat krátkodobý prospěch je v reformních snahách téměř epidemická, konstatovala řada účastníků z různých zemí. Na druhé straně se jasně prezentovalo i nemálo těch, kdo znají a respektují poznatky teorie a praxe zdokonalování práce škol. Snaží se aktivně vnášet do škol strategie zdokonalování, podporují učení studentů i učitelů a jejich snahy dosahovat lepší výsledky. Ve spolupráci se zapojují do výzkumů procesu zdokonalování práce škol, aby získávali nové poznatky o školách, procesu změn v nich, o své vlastní praxi. Především jim ale jde o to zvyšovat schopnost škol, jejich vedení, učitelů a studentů řídit procesy zdokonalování vlastními silami.

Obsahová linie *Reflexe výzkumu efektivy škol a zdokonalování práce škol* byla inspirativním fórem především pro diskuse o možnostech a způsobech

zdokonalování práce škol, zkušenostech spojených s učením se žáků, učitelů i školských lídrů (zvláště těch, které se realizují přímo ve školách). Tón udávaly ty přístupy k výzkumu, politice a praxi, které kriticky vnímaly starší tradice hnutí efektivity škol a zdokonalování jejich práce a směřovaly dál – k úkolům, které patrně budou na pořadu dne i v příštích letech. Jde např. o konstruování kurikula vysoké kvality (mělo by nabízet studentům to, co společnost považuje za významné) i relevance (mělo by nabízet současně to, co studenti sami vnímají jako hodnotné), o zapojení každého studenta do takového kurikula (pozornost se v důsledku stáčí ke zdokonalování podmínek vyučování a učení), o umožnění každému členu školní komunity stát se podle možnosti učícím se jedincem, učitelem a lídrem (snaha využívat co nejlépe místně dostupné zdroje). Celkově převážil názor, že hlavní výzvou pro výzkum efektivity škol a zdokonalování jejich práce je pomoci školám a lidem v nich a okolo nich zvládnout právě ony uvedené úkoly.

Pro jednání v rámci obsahové linie *Technologie, inovace a změna* byla deklarována snaha představit technologie ve vzdělávání v jejich šíři – od standardizovaných hodnocení a protokolů vedoucích, až k počítačům ve třídách a k přístupu k Internetu. Přesto se nejsilnější a velmi kriticky posuzovanou otázkou stal vliv globalizace a marketizace na vzdělávací technologie, případně na inovace a změny. Záměrně provokativně byly dále otevírány některé kontroverzní pedagogické, psychologické, ekonomické, politické a sociální souvislosti výrazného uvádění technologií (zejména elektronických) ve vzdělávání. Šlo mimo jiné o to, zda, jak a nakolik technologie odstraňuje z učitelské profese dovednosti, ničí náš koncept toho, co skutečně konstituuje znalosti, trivializuje snahy učit se. Mnozí se ptali, jak je možné, že se bez větší opory o výzkum obecněji přijímá předpoklad, že technologicky „bohatá“ školní třída je prospěšná (ať již je cena, kterou za to nevědomky platíme, jakákoliv), apod.

Konečně, čtvrtá obsahová linie, *Alternativní vize pro vzdělávání*, zřetelně vycházela z nevyhnutelnosti přesahu vzdělávání za rámec stěn organizovaného systému škol. K nejsilnějším snad patřila pojednání o iniciativách, které posouvají definici vzdělávání ze škol ke komunitám prostřednictvím původní a kritické pedagogiky, ke kurikulu integrovanému do komunit, k alternativním vzdělávacím strukturám.

Všechna čtyři podtémata byla uváděna v plenárních vstupech řady známých hlavních řečníků (Michael Fullan, Andy Hargreaves, David Hopkins, Ann Lieberman, Stephen Lewis, Heather-jane Robertson, Tony Townsend a další), a dále v práci všech ostatních účastníků v sekcích, sympoziích, dílnách, u kulatých stolů, posterů, ve speciálních zájmových skupinách. Bylo zajímavé sledovat rozmanitost, ale i to, jak se navzdory často radikálně odlišné situaci v jednotlivých zemích objevují v rozvoji vzdělávání a škol podobné tendence a potřeby.

Kongresu se zúčastnilo kolem 500 lidí z 41 zemí, mezi nimi lidé z oblasti pedagogické teorie a výzkumu, z rozhodovací sféry, ale i praktické, studenti. Autor této zprávy přispěl do programu kongresu pojednáním o východiskovém rámci a některých současných snahách o rozvoj škol v českém prostředí 90. let.

Kongres byl zajímavou a inspirativní akcí především pro ty, kteří se zabývají otázkami řízení vzdělávání. Naznačil, mimo jiné, potřebu předefinovat vztah vzdělávání a škol, roli škol v nových či nově se objevujících kontextech, význam, ale i výzvy spojené s nástupem nových technologií vzdělávání. Současně zdůraznil stálou důležitost snah o efektivitu a zdokonalování práce takto nově vyzývaných vzdělávacích struktur, mezi nimi hlavně škol. Přes řadu odlišností zůstává jejich práce nadále velmi významná prakticky ve všech prostředích. Těžisko rozvoje se většinou již jasně přesunulo na školy samy a na jejich rozvojový potenciál, ale současně i na rozvoj systému vnější podpory snah škol zdokonalovat vlastní práci. Zejména v posledních případech jde o akcenty, které ostatně jasně naznačují i příspěvky z první sekce tohoto čísla Sborníku Ústavu pedagogických věd FF MU.

Milan Pol

